

natuur dichtbij huis

Brabants Landschap

Fietsroute Week van het Landschap 2009 te Sint-Michielsgestel

Vertrekpunt Haanwijk 4a

Deze fietstocht (35km) is niet gemarkeerd en u fietst op eigen risico!

- **(1)** Rechtsaf richting landhuis Haanwijk. 2de weg rechts door de poort van het landhuis. Fietspad volgen tot over de Dommel en linksaf. Na 50 m weer links.
- De kruising met de Theerestraat over, de Halderse akkers in. **Let op, de Theerestraat is een drukke weg!** Links het fietspad op. Sint-Michielsgestel in rijden en het fietspad volgen, dat overgaat op de langs gelegen weg.
- Kruising met de Essche weg oversteken en rechtdoor Zegenwerp in. **(2)** Deze weg gaat over in een gravelpad. **(3)** Vóór het hek van Zegenwerp rechts het laantje in. Eerste weg links. Op de splitsing rechts aanhouden. Over de golfbaan rijden. De Essche weg oversteken en linksaf. **Let op, de Essche weg is een drukke weg!**
- Na circa 1 km links De Heult in. **Let op, wéér de Essche weg oversteken!** **(4)** Fietspad tot het einde volgen en rechts aanhouden en het viaduct over. *Na 0.5 km kunt u eventueel rechts afslaan voor een bezoek aan het Oertijdmuseum.* **(5)**
- Bij het kruispunt de drukke Bossche baan oversteken en links het fietspad op. Meteen rechts de Baandervrouwenlaan in. De eerste weg rechts, de Halderheiweg en daarna weer de eerste weg rechts, de Nimrodlaan. Bij kruising links en meteen weer rechts de Vekemans van Lieshoutlaan in. Deze gaat over in een fietspad. **(6)**
- Aan het einde van het fietspad links de Gestelse weg in. Deze gaat over in de Runsdijk. De bebouwde kom van Esch binnenrijden en de 1ste weg rechts, daarna weer de 1ste rechts, de Spankenstraat. **(7)** Deze weg helemaal uitrijden, die overgaat in Groenendaal en later de Broekstraat. Weg oversteken en links het fietspad op, de Witvense dijk.
- 1ste weg rechtssaf, de Pickensteeg, die overgaat in een gravelpad; blijven volgen. Kruising oversteken en het fietspad op langs de Essche baan. **(8)** Deze helemaal uitrijden.

- Rechts de Sparrendaalse weg in. **(9)** Aan het einde van de weg bij T-splitsing links de Hoevense straat in. 1ste weg rechtsaf, de Jagersboschlaan.
- 1ste weg linksaf, de Vijverbosweg. De Helvoirtse weg oversteken (stoplichten) en de Boslaan in. 3de weg rechtsaf, de Lunettenlaan en deze helemaal uitrijden. **(10)** *U kunt eventueel een bezoek brengen aan het 'Nationaal Monument Kamp Vught', een voormalige concentratiekamp.*
- Rechtsaf het Lunettenpad in, een fietspad. Fietsbrug oversteken en rechtsaf 3 km lang het fietspad (en nieuwe fietspad) volgen langs het Drongelens Kanaal. **(11)** Aan het einde rechtsaf de Vlijmense weg op en onder de spoorbrug door.
- Bij 1^e stoplichten op het Willemsplein rechtsaf, met de bocht meegaan, brug over de Dommel over, via fietspad het drukke Wilhelminaplein oversteken naar de Parklaan en vervolgens de Spinhuiswal. **Let op, drukke weg!**
- Bij 1ste stoplicht linksaf, de Prins Bernhardstraat en meteen weer links aanhouden, de Sint-Jorisstraat en 2de weg rechtsaf, de Keizerstraat, die overgaat in de Waterstraat. 1ste weg rechtsaf, de Verwerstraat. *Aan de rechterkant bevindt zich het Noordbrabants Museum, waar een expositie loopt over het werk van natuurtekenares Marjolein Bastin.*
- Verwerstraat volgen die overgaat in de Oude Dieze. Bij stoplichten oversteken en direct daarna rechtsaf, de Sterrenbosweg in. U rijdt nu het Bossche Broek in. **(13)**
- Weg blijven volgen, onder het viaduct door en meteen linksaf, het Sterrenbos in. *Hier ligt de voormalige boerderij van kunstschilder Leon Adriaans, tegenwoordig bezit van Brabants Landschap. U kunt een kijkje nemen in zijn atelier en de sfeer van de plek ervaren.*
- Terugkeren en linksaf slaan, Sterrenbos- Dooibroek in. 3de weg linksaf, de onverharde Houwse straat. 1ste pad rechtsaf, de Wolfsdreef, rechts aanhouden en 1ste weg rechts, de Venstraat. Rechts ligt de aspergeboerderij met terras van familie Ter Stege.
- De Venstraat voert u terug naar het beginpunt, Haanwijk.

We hopen dat u van de fietsroute heeft genoten en zich thuis voelt in het landschap dat Brabants Landschap voor u en uw kinderen en kleinkinderen beheert. Waardeert u dit, steun dan Brabants Landschap en word lid! www.brabantslandschap.nl

natuur dichtbij huis

Brabants Landschap

(1) HAANWIJK

Dit landgoed is gesticht waar Essche stroom en Dommel samenkomen, op een natuurlijke hoogte of 'donk' die al in de IJzertijd (750 - 50 vóór Christus) was bewoond. Bij Halder en Ruimel zijn resten gevonden van Romeinse villa's (boerderijen). De meeste dijkjes op Haanwijk dateren van de Middeleeuwen (500 - 1500) en hebben een waterkerende functie. Andere zijn restanten van de 40 km lange linedijk die Frederik Hendrik in 1629 liet aanleggen om Den Bosch te kunnen innemen. Het landhuis met zijn karakteristieke torentje gaat terug tot 1649. De stichters van Haanwijk kwamen uit het geslacht Herlaer. Het landgoed kent een kleinschalige afwisseling van landbouwgrond en bos. In het Parkbos met veel oud hout nestelen holenbroeders en heeft de das zijn burcht.

(2) VISPASSAGE

Deze 960 m lange vispassage met een verhang van 1,8 m is in 2006 aangelegd om een hinderlijke stuw in de Dommel passeerbaar te maken voor vissen en andere waterdieren. Monitoring wees uit dat de passage vrijwel direct na oplevering voldeed, onder meer voor kopvoorn en rivierprik.

(3) ZEGENWERP

Dit landgoed is aangelegd op een dekzandrug aan de westoever van de Dommel. Hierop zijn bewoningssporen gevonden uit de Bronstijd (2000-750 vóór Christus). Bij de aanleg van het landgoed in Engelse Landschapsstijl is dankbaar gebruik gemaakt van de natuurlijke hoogteverschillen. Nog maar 200 jaar geleden lag hier heide met stuifzand en vennen, nu staat er veel oud loofhout met broedvogels als bosuil, zwarte specht, boomklever en goudvink en kruiden als dalkruid en lelietje van dalen. Op de overgang van dekzandrug naar Dommeldal ligt een eeuwenoud akkercomplex. Aan de oevers van de Dommel groeien vlasbekje en lange ereprijs.

(4) VENRODE

Venrode ligt op dezelfde dekzandrug als Zegenwerp. Hier werd het stuifzand simpelweg beplant met grove den, douglas en zilverspar. Het naaldbos is de laatste decennia omgevormd tot eikenberkenbos met dubbelloof en kamperfoelie. In uitgestoven laagten hebben zich vennen ontwikkeld. In de oeverzone groeien gagel en moerashertshooi en boven het ven vliegt de bijzondere gevlekte witsnuitlibel. Waar dassenburchten liggen, vinden weinig bosbouwkundige ingrepen plaats.

(5) GROENE POORT

Het Oertijdmuseum organiseert oertijdspelletjes en educatieve speurtochten. Er worden films vertoond, je kunt er kennis maken met 'Lucy', een van de eerste mensen (3,6 miljoen jaar oud), of een mammoet of potvis tegen het lijf lopen. De verzameling dinosaurusskeletten is zéér de moeite waard. Het museum is aangewezen als bezoekerscentrum voor en 'Groene Poort' tot Nationaal Landschap 'Het Groene Woud'. Er is een VVV-folderservice met informatie over Boxtel en omstreken en er zijn wandel- en fietsroutes te krijgen.

(6) SPARRENIJK

Sparrenrijk is net als het aangrenzende landgoed Eikenhorst aangelegd op de Halsche Heide. De structuur is die van rechthoeken vormende dreven. Landbouwgronden wisselen af met naaldbos dat begin twintigste eeuw op rabatten is gezet. Later zijn er nog veel Amerikaanse eiken geplant. De gemeente Boxtel, die het landgoed in 1954 van de familie Van Rijckevorsel kocht, voert een beheer dat een natuurlijker bos op moet leveren. Plaatselijk groeien koningsvaren en dubbelloof. Broedvogels zijn sperwer, kleine bonte specht en goudvink. Het bos is rijk aan paddestoelen.

(7) ESSCHE STROOM

De Essche Stroom is in 1963 gekanaliseerd en verbreed om een einde te maken aan overstromingen. Landschappelijk onaantrekkelijk, heeft de rechtgetrokken beek ook nog eens een sterk verdrogend effect op haar omgeving. In het herinrichtingproject dat is voorgelegd, wordt de beek versmald en verondiept. Na oplevering zullen natuur, waterberging, waterkwaliteit en recreatie hand in hand gaan.

(8) HELVOIRTS BROEK

Pas in de jaren 1920 werd dit moerassige gebied drooggelegd en ontgonnen. Dit gebeurde door particulieren, verenigd in een maatschap. Een stoomgemaal bij het Drongelens Kanaal maalde het broek in een jaar tijd droog. Toch bleef het gebied veel natuurwaarden houden, tot 1988-1990. In die jaren werd op grote schaal gediëpplagd, geëgaliseerd en ontwaterd. Toch vind je in sloten nog kwelindicatoren als holpijp en waterviolier. Dankzij het open karakter broeden er weidevogels als Kievit, grutto en watersnip. Het Helvoirts Broek wordt middels aankoop en inrichting ontwikkeld tot een robuuste verbindingzone tussen De Brand en de Kampina.

(9) SPARRENDAAL EN JAGERSHAGEN

Op de dekzandrug op de oostflank van het Helvoirts Broek liggen de landgoederen Sparrendaal, Wargashuyse en Jagershagen.

Jagershagen kent een fraaie afwisseling van cultuurland en loofbos, doorsneden met lanen. Op de overgang van dekzandrug naar beekdal liggen houtsingels. Ze dienen als richtsnoer voor vleermuizen die huizen in het oude hout van de landgoederen en voedsel zoeken boven het broek. Met name de kraamkolonies van de rosse vleermuis zijn voor Brabant bijzonder.

Sparrendaal is aangelegd in de Engelse Landschapsstijl, met waterpartijen en prachtige opstanden van fijnspar en douglas. In 1899 kocht een weldoener een 38 hectare groot deel aan voor de 'missionarissen van Scheut' uit Brussel. In het eenvoudige landhuis Oud-Sparrendaal werd een opleidingsinstituut gevestigd. De woeste gronden op het landgoed werden door de paters en broeders zelf ontgonnen. De hier opgeleide missionarissen werden uitgezonden naar Mongolië, China en voormalig Belgisch Congo. Om het groeiend aantal seminaristen te kunnen onderbrengen, werd in 1930 Nieuw-Sparrendaal gebouwd. Het wordt momenteel gesloopt om ruimte te maken voor een 'nieuw' landgoed.

(10) KAMP VUGHT

Omdat de doorgangskampen in Amersfoort en Westerbork de stroom gevangenen niet meer aankonden, richtten de nazi's Kamp Vught op, het enige SS-concentratiekamp buiten Duitsland. Het viel rechtstreeks onder commando van het SS-hoofdkwartier in Berlijn. Een bezoek aan dit Nationaal Monument is niet alleen gratis, maar bovendien zeer aan te bevelen voor wie meer over de Tweede Wereldoorlog wil weten. Het leven en de dood in en rond het kamp staan centraal.

(11) DE GEMENT

Dit open gebied is vooral van belang als broedgebied voor weidevogels en als overwinteringsgebied voor wilde zwanen en ganzen. De oudste van de twee eendekooien dateert van 1600. Tien jaar geleden zijn in het gebied met succes zowel pimpernelblauwtje als donker pimpernelblauwtje geherintroduceerd. Beide vlindersoorten zetten hun eitjes af op de grote pimpernel. De hieruit komende rupsen kunnen enkel deze plant eten en gaan in een latere fase een verbond aan met mieren. Na jaren van gekrakeel tussen de gemeenten Vught, Den Bosch, Heusden (toen nog Vlijmen), en na tijdrovende bezwaarprocedures van actiegroep 'Geen Cement in De Gement', kon in 2004 eindelijk een overeenkomst worden gesloten voor een nieuwe weg door het meest oostelijke puntje van De Gement. Ze moet het doorgaande verkeer, dat nu nog over het Heetmanplein gaat, ontlasten.

(12) VESTINGSWERKEN

Stadsmuren en/of -wallen hadden een verdedigende functie. Den Bosch legde haar eerste aan in de twaalfde eeuw. Hierin bevonden zich enkele land- en waterpoorten. Omdat de bebouwing buiten de muren alsnog toenam, waren eind dertiende eeuw nieuwe muren en wallen nodig, naar de eisen van die tijd. De huidige vesting (of wat ervan rest) is een aaneenschakeling van bouwtechnieken uit de opeenvolgende perioden. De invoering van de overal in het land luid bejubelde Vestingwet uit 1874 bood Den Bosch de mogelijkheid zich te bevrijden uit de beknelling van haar vestingwerken. Uit militair oogpunt waren ze nutteloos geworden, terwijl de stad haar vleugels wilde uitslaan. De vesting werd ontmanteld maar toch zeker niet overal opgeruimd. Delen van de muren bleven staan voor hun waterkerende functie. De wallen werden beplant en kregen wandelpaden. Aan de Grote Hekel werd in 1884 een stoomgemaal gebouwd, waarvan enkel nog de fundamenten resten.

(13) BOSSCHE BROEK

Den Bosch werd in 1185 gesticht op een donk in de samenstromingsvlakte van Dommel en Aa: het Bossche Broek. Dit open, vrijwel boomloze moeras dat ook nog eens een groot deel van het jaar onder water stond, maakte de stad zo goed al onneembaar voor vijandelijke legers. De enige keer dat dit wel lukte was in 1629 door Frederik Hendrik. Hij slaagde er pas in na het droogmalen van het broek. Ook de eeuwen daarna koos men uit strategische overwegingen voor een open en nat broek. Dankzij deze militaire betekenis ligt er nu een prachtig natuurgebied met de status van reservaat.